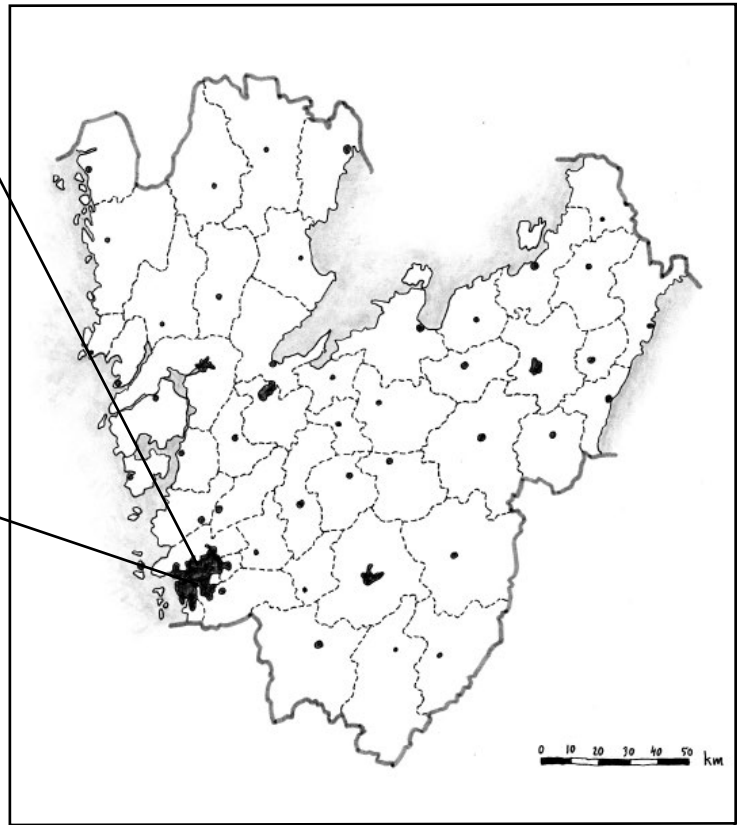
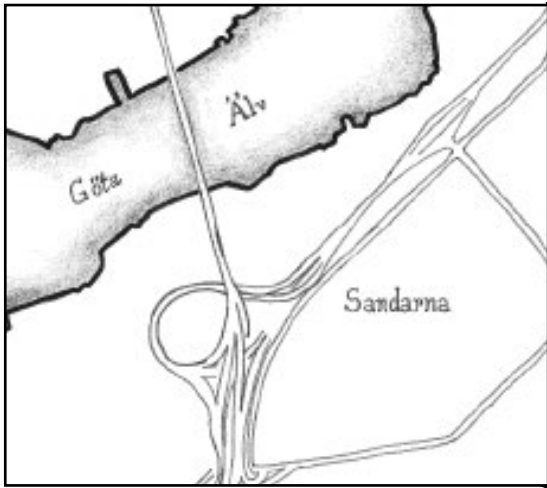

Förstudie Sandarna 18:3 m fl Göteborgs socken och kommun. Kulturhistorisk förstudie

Kalle Thorsberg

Förstudie Sandarna 18:3 m fl, Göteborgs socken och kommun Kulturhistorisk förstudie

Kalle Thorsberg

Förstudie Sandarna 18:3 m fl, Göteborgs socken och kommun
Kulturhistorisk förstudie

Kulturhistoriska rapporter 165

© Rio Kulturkooperativ 2013

Fastighet: Kungsladugård 14:10 m fl, Göteborgs socken, Göteborgs kommun, Västra Götalands län

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6397913 m, Öst 315838 m

Höjd över havet: 15-30 meter

Beställare: HSB Balder

Projektnummer: 1220

Projektansvarig: Karin Olsson

Fältansvarig: Kalle Thorsberg

För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida.

Undersökningsområdets storlek: 70 ha

Författare: Kalle Thorsberg

Arkiv: Rio Kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild: Utsnitt av Geometrisk avmätning 1744.

Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ.

Redigering och layout: Rio Kulturkooperativ / Optimal Press

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, HAMBURGSUND

ISSN 1652-1897

Sökord: Sandarna, Fixfabriken, Göteborg, Älvsborg, Älvsborgsstaden, boplats, fyndplats, stadsbildning, löpgravar.

Rio Kulturkooperativ

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.riokultur.se

rio@riokultur.se

Innehåll

Inledning	6
Bakgrund och syfte	6
Resultat	6
Göteborg 15	6
Älvsborgsstadens	6
Övrigt	8
Källor	9

Förstudie Sandarna 18:3 m fl

Göteborgs socken och kommun

Kulturhistorisk förstudie

Inledning

Bakgrund och syfte

På uppdrag av HSB Göteborg har en förstudie angående förekomst av kulturhistoriska lämningar inom ett av uppdragsgivaren definierat område (i fortsättningen kallat FS-området) utförts. Som orientering redovisas även kända fornlämningar i närområdet till FS-området, illustration 1. Befintligt arkiv- och kartmaterial har studerats för att redovisa läget för kända fornlämningar och indikationer på okända lämningar inom FS-området.

Förekomst av registrerade fornlämningar har kontrollerats i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister genom det digitala FMIS. Som komplettering har ett antal tidigare undersökningar av fornlämningar inom området studerats.

Vad gäller kartmaterialet som berör Älvsborgsstaden har detta nyligen publicerats, *Sandin & Wennberg 2011:43 ff.*

Resultat

Inom området finns endast en registrerad fornlämning, stenåldersboplatsen Göteborg 15. Till detta kommer ett antal mer eller mindre säkra indikationer på att området innehåller lämningar efter stadsbildningen Älvsborgsstaden från

1500-talet och dess nära omland. Vidare är det troligt att området innehåller lämningar från de belägringar staden (och fästningen) utsatts för. Större delen av området har från 1700-talet och framåt exploaterats kraftigt. Senaste delen av denna exploatering utgörs av de nu stående byggnaderna inom området.

Kända fornlämningar redovisas på karta, illustration 1.

Göteborg 15

Mer än halva FS-området upptas av denna fornlämning som den avgränsas i FMIS. Fornlämningen fortsätter dessutom mot sydost och nordväst utanför FS-området.

Boplatsen är delundersökt vid ett flertal tillfällen sedan de första fynden påträffades 1913. Undersökningar har genomförts 1930, 1942, 1965, 1973, 1987 och 2007, *Alin m fl 1934, Cullberg 1965, Wigforss 1974, Wigforss 2005 och von der Luft & Swedberg 2007*. Sammantaget är Göteborg 15 den fyndrikaste stenålderslokalen i Göteborgsområdet med fynd från hela stenåldern. Eftersom stora delar av boplatsen täcks av flera meter svallgrus är avgränsningen som redovisas av FMIS knappast absolut.

Älvsborgsstaden

I en av etapperna i Göteborgs etablering som

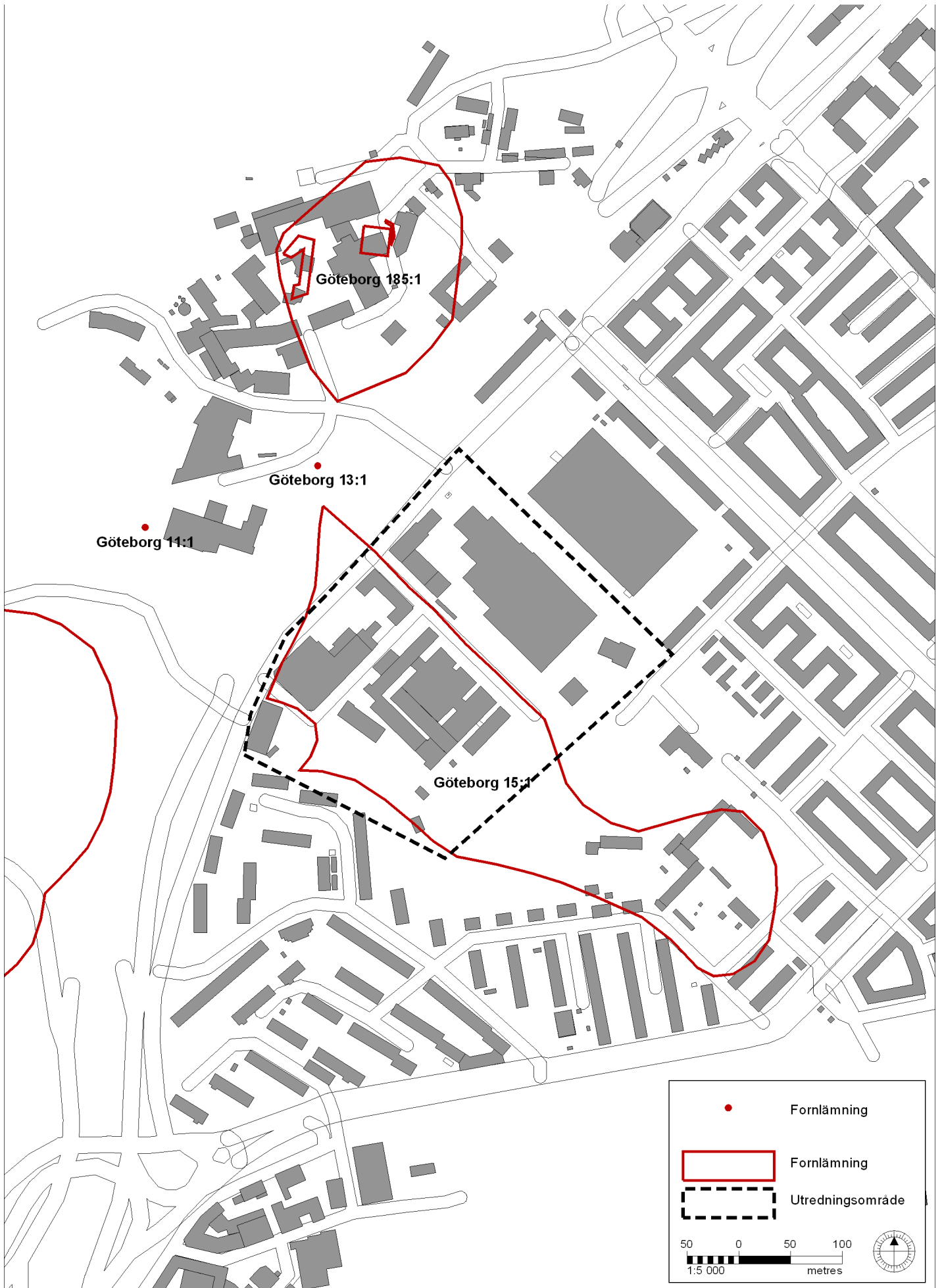

Illustration 1. Förstudieområdet med kända fornlämningar markerade. Den fornlämning som endast delvis är synlig i kartans vänstra kant är Göteborg 16.

stad låg en av föregångarna i anslutning till fästningen Älvsborg. Den så kallade Älvsborgsstadens existerade mellan 1547 och 1563 då den brändes ner inför ett väntat danskt anfall. Staden återuppbyggdes inte efter detta. Stadens faktiska läge är dåligt känt, men några uppgifter från 1700-talet (då ruiner fortfarande kunde iakttas) placerar den söder om fästningen, *Lorentzson 2011:21 ff och Sandin 2011*.

Det finns ett litet antal indikationer av varierande kvalitet på att FS-området kan ha berörts av staden. Indikationerna på stadslämningar ligger i anslutning till områdets norra del, *jfr Sandin 2011:8 ff*.

Det finns indikationer från kartor, kopparstick, mynt m.m. på att området har använts i militärt syfte under belägringar av staden i form av bland annat löpgravar, *jfr Sandin 2011* och där refererad litteratur. Detta gäller främst den västra delen av FS-området.

Övrigt

Området har delvis exploaterats kraftigt från 1700-talet och framåt. Hur denna exploatering av marken påverkat eventuella äldre lämningar är okänt.

Utanför området, men relativt nära, finns ett antal fornlämningar registrerade:

Göteborg 13:1 är en troligen helt förstörd fyndplats.

Göteborg 11:1 är en fyndplats för slagen flinta med osäker utbredning/begränsning.

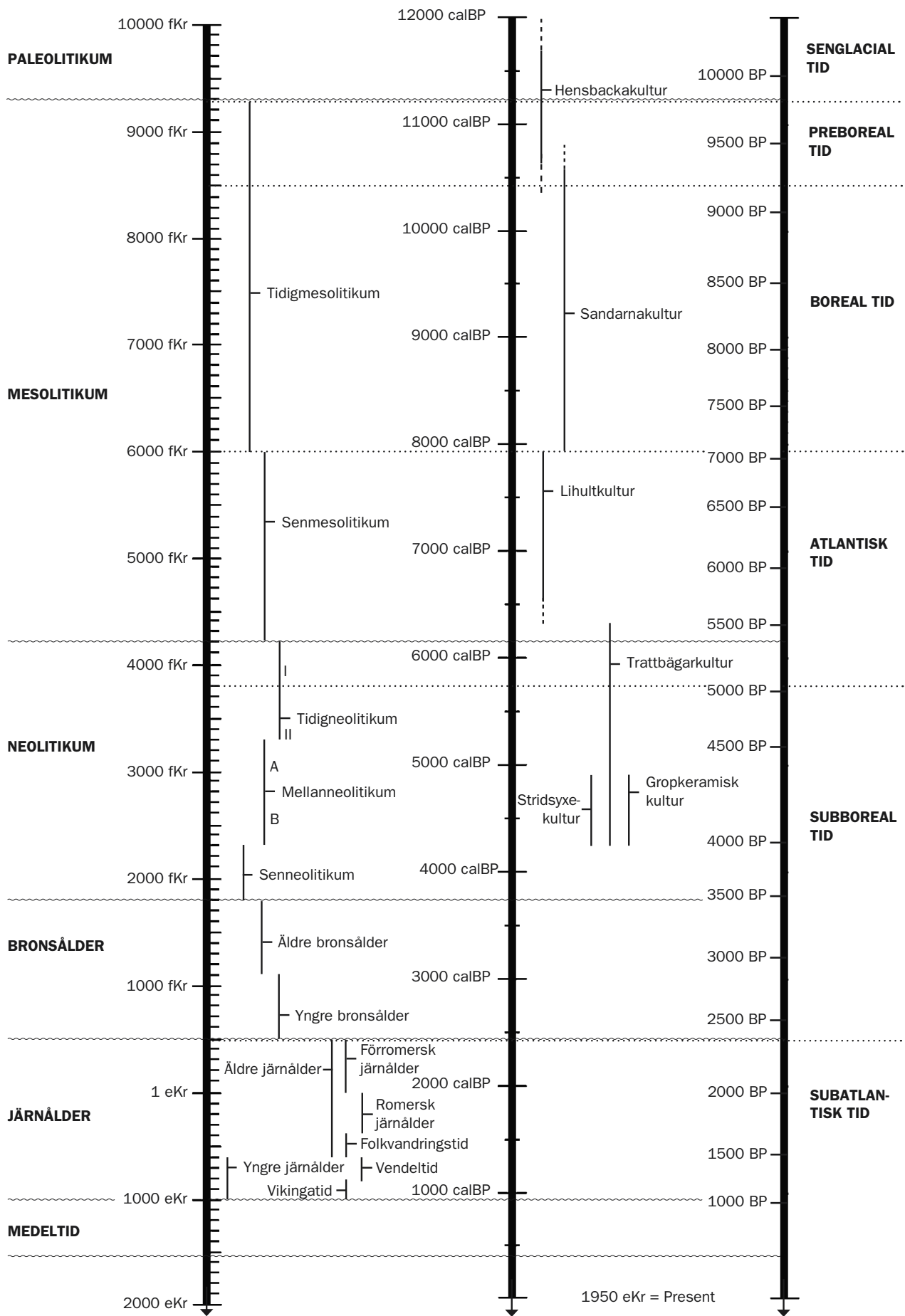
Göteborg 16:1 är en boplats undersökt 1965 med 23 provgropar. Enligt FMIS är den undersökt och borttagen. Boplatsens yta är stor och relativt få provgropar har grävts.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

Källor

Litteratur

- Alin, J., Niklasson, N. & Thomasson, H. 1934 *Stenåldersboplatsen på Sandarna vid Göteborg.* Göteborgs Kungliga Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar. Femte följen. Ser A Band 3, nr 6.
- Cullberg, C. 1965 *Rapport över undersökning av boplatsoområdet sök nr 23.* Rapport i Göteborgs Stadsmuseums arkiv.
- Lorentzson, M. 2011 *Älvsborgs historia. I: Gamla Älvsborg i nytt ljus. Arkeologiska undersökningar 2004-2006.* Arkeologisk rapport. Göteborgs stadsmuseum 2011:1.
- Lorentzson, M., Sandin, M. & Wennberg, T. 2011 *Gamla Älvsborg i nytt ljus. Arkeologiska undersökningar 2004-2006.* Arkeologisk rapport. Göteborgs stadsmuseum 2011:1.
- Sandin, M. 2011 *Majorna 164:1. Göteborgs stad och kommun. Särskild utredning.* Kulturhistoriska rapporter 112. Rio Kulturkooperativ.
- Sandin, M. & Wennberg, T. 2011 *Kartstudier. I: Gamla Älvsborg i nytt ljus. Arkeologiska undersökningar 2004-2006.* Arkeologisk rapport. Göteborgs stadsmuseum 2011:1.
- von der Luft, M. & Swedberg, S. 2007 *Arkeologisk förundersökning. Göteborg 15 inom Sandarna 25:1.* Kulturhistoriska rapporter 17. Rio Kulturkooperativ.
- Wigforss, J. 1974 *Sandarna. Göteborg 15. Boplatsoområde stenålder.* I:Fyndrapporter 174. Göteborgs Arkeologiska Museum.
- Wigforss, J. 2005 *Förundersökning på Sandarnaboplatsen.* Arkeologisk rapport 2005:43. Göteborgs stadsmuseum.

Sammanställd av: Swedberg & Östlund. Källor: Nielsen 1993, Andersson & Ragnesten (red) 2005, OxCal

